

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
Универзитет у Београду
Факултет политичких наука

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

На седници Наставно-научног већа одржаној 16.5.2024. године именована је комисија за преглед и оцену докторске дисертације Бушре Џабер (Boushra Jaber) на енглеском језику под насловом “Patterns of Violent Non-State Actors’ Power in the Middle East and North Africa Region: the Case of Hezbollah in Lebanon” (“Обрасци моћи насилних недржавних актера у региону Блиског Истока и Северне Африке: случај Хезболаха у Либану”) у саставу: проф. др Јелица Стефановић Штамбук, редовна професорка Универзитета у Београду – Факултета политичких наука, проф. др Филип Ејдус (ментор), редовни професор Универзитета у Београду – Факултета политичких наука, и проф. Синиша Таталовић, редовни професор Универзитета у Загребу – Факултета политичких знаности. Након прегледа рада, Комисија подноси Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидаткињи

Бушра Џабер (Бејрут, 8. новембар 1989.) је студенткиња докторских студија на Факултету Политичких Наука, Универзитета у Београду. Уписала је докторске академске студије на смеру Докторске међународне и европске студије у школској години 2014/2015. Завршила је Мастер студије на тему међународни односи (европске студије) (MA in International Relations– European Studies) на Дарам Универзитету, (Durham University, UK) који је дипломирала са заслугама 2012. године и дипломирала политичке науке (BA in Political Science) на Универзитету Хаигазин, Либан, (Haigazian University, Beirut, Lebanon) где је дипломирала са одличним успехом 2011.

године. Области њених академских интересовања укључују спољну политику, дипломатију, идентитет и студије безбедности.

Учествовала је у летњој школи компаративних студија конфликта на Факултету за медије и комуникације Универзитета Сингидунум, Београд, Србија у јулу 2014. Била је део летње школе о миграцијама и људским правима у организацији Међурегионалног института за истраживање криминала и правде Уједињених Нација (United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute - UNICRI) на Универзитету Џон Кабот, (John Cabot University) Рим, Италија у јулу 2017. Такође је учествовала у зимској школи о политичкој трансформацији ЕУ и Блиског истока и изазовима за будућу сарадњу на Блискоисточном институту, Сакарија, Универзитет Сакарија, Турска (Sakarya University, Turkey) у јануару 2015. Од децембра 2010. до јуна 2011. учествовала је у обуци Програма за развој ОУН (United Nations Development Program - UNDP) о вештинама решавања конфликта и успостављању/менаџмент универзитетских клубова за изградњу мира.

Бушра Цабер је у марту 2020. учествовала на обуци о анализи конфликта коју је спровела Светска академија за младе. Праксу је обавила 2010. године у Министарству спољних послова Либана. Радила је са неколико невладиних организација, укључујући Либанско удружење за демократске изборе (Lebanese Association for Democratic Elections - LADE) где је пратила парламентарне изборе 2009. и општинске изборе 2010. године. Од јуна 2015. до јуна 2016. радила је као културни посредник у Адвентистичкој агенцији за развој и помоћ (Adventist Development and Relief Agency - ADRA) на границама Србије на врхунцу избегличке кризе.

Кандидаткиња је објавила један научни рад:

Jaber, Boushra (2020). "The Segregation and/or Integration of Hezbollah as a Non-State Actor in beating the Scale of Lebanese Government Regional Policy", *FPN Godišnjak*, No. 23, pp. 181-194

2. Предмет, циљ и аргументација дисертације

Регион Блиског истока и Северне Африке је простор у коме традиционално делује велики број насилних недржавних актера (ННДА). У савременом периоду, једна од најмоћнијих и најпознатијих организација овог типа је Хезболах. Као и многе друге

сличне организације, Хезболах је током неколико деценија свог постојања показао изузетну жилавост и прилагодљивост у свом понашању, а из криза у које је упадао или које је сам стварао, излазио је оснажен. Предмет истраживања у дисертацији Бушре Цабер су обрасци моћи у деловању организације Хезболах као насилног недржавног актера. Кључно истраживачко питање које она поставља у дисертацији гласи: Који су главни обрасци моћи насилних недржавних актера попут Хезболаха?

Кључни теоријско допринос овог рада јесте разрада аналитичког оквира за испитивање образаца моћи које користе ННДА, а који интегрише меку и тврду моћ са контролном и протејском моћи. Као резултат тога, дисертација је идентификовала четири различита обрасца моћи које ННДА практикују: *доминација*, *подстицање*, *застрашивање* и *додворавање*. Ови обрасци настају када се контрола и протејска снага укрштају са тврдом и меком моћи. На пример, *доминација* се дешава када неки актер комбинује контролну и тврду моћ. Ово се дешава, на пример, када ННДА контролише и управља ситуацијом у којој се налази и када је врста моћи коју жели да примени неки облик тврде моћи попут војске, полиције итд. *Подстицање* је образац који актери практикују када примењују контролну моћ док примењују меку моћ као што је убеђивање. *Застрашивање* је комбинација протејске и тврде моћи; јавља се када актер делује у окружењу неизвесности док примењује чврсту моћ. Коначно, *додворавање* се дешава када актери делују у неизвесном и непредвидивом окружењу, ослањајући се на комбинацију протејске и меке моћи.

Кроз студију случаја Хезболаха и испитивање његових активности у Либану, арапском свету и Израелу, првенствено користећи секундарне изворе, ова дисертација показала је аналитичку вредност овог оквира. Осим тога, она је показала да ННДА користе различите обрасце моћи, али на крају настојећи да успоставе контролну моћ кроз искориштавање протејске моћи.

3. Кратак опис садржаја дисертације

У уводу (поглавље 1), дисертација представља укратко предмет свог истраживања, формулише истраживачка питања, сажима постојећа знања на ову тему, сумира свој теоријски приступ и представља срж своје аргументације.

У другом поглављу дисертација детаљно представља и критички дискутује постојећу литературу о не-државним оружаним актерима као и литературу о појму моћи у међународним студијама. У њој се дискутују дефиниције, типологије, идеологије ових актера као и њихов утицај на државе у којима делују, као и њихов утицај на суседне државе, а пре свега у контексту региона Блиског истока и Северне Африке. Део прегледа литературе који се тиче моћи садржи темељно излагање теорија у овој области, поставља питања о примени традиционалних теорија међународних односа за разумевање понашања и акција не-државних актера и разматра значај нових теорија у схватању укупне улоге ових актера.

Треће поглавље развија теоријски и методолошки оквир истраживања у дисертацији. Две главне теорије се детаљно разматрају због њихове значајности у разумевању обрасца моћи насилних недржавних актера. То су, са једне стране, теорије протејске и контролне моћи коју су развили Лусија А. Сејберт и Питер Ц. Каценстин и теорија тврде и меке моћи Цозефа Наја, са друге стране. Основни теоријски циљ дисертације је интегрисање ове две теорије у јединствени аналитички оквир како би се на један свеобухватнији начин разумели обрасци моћи које актери међународних односа могу практиковати. Након теоријског дела, поглавље објашњава методологију засновану на методи студије случаја која је примењивана у дисертацији. Методолошки део такође објашњава своје изворе и ограничења.

Поглавља четири, пет и шест су посвећена емпиријској анализи. Ова три емпиријска поглавља су изведена из анализе података и подељена су у три целине: Либан, арапски свет и Израел. Ова подела углавном одговара димензијама које одражавају сферу деловања, односа и улоге Хезболаха у региону и окружењу у којем спроводи своју моћ. Ова емпиријска анализа је спроведена употребом теоријског оквира који комбинује протејску-контролну моћ, са појмовима тврде-меке моћи. Стога, свако поглавље прогресивно прелази од добијања увида у перспективе Хезболаха кроз историјску позадину до фокусирања на његове акције кроз хронолошку нарацију и закључивања изношењем налаза. Главни циљ три емпиријска поглавља је упоређивање и контрастирање акција Хезболаха и доношење јасног закључка о обрасцу моћи Хезболаха и његовим тактикама.

Четврто поглавље дискутовало је деловање Хезболаха унутар Либана. Кроз хронолошку наратију од 1990. до 2000. године подељену у четири различите фазе, поглавље је идентификовало обрасце моћи које Хезболах практикује унутар Либана. Ауторка је у овом поглављу показала како ова наоружана политичка партија остварује посебан облик моћи комбиновањем неколико елемената. Суочен са несигурношћу, Хезболах је употребљавао протејски образац моћи комбинујући га са како меком тако и тврдом моћи практикујући подстицање и додворавање. Како је овај актер успостављао све више контроле, а контекст постајао ризичан, ослањао се све више на контролну и тврду моћ (предоминација и застрашивање).

Следећи исту аналитичку логику, пето поглавље је представило обрасце Хезболаха у арапском свету. Анализирајући његове интеракције са различитим арапским земљама, непријатељима и савезницима, као и са арапским становништвом, показало се да у овом случају Хезболах далеко више употребљава комбинацију протејске и тврде моћи (застрашивање) у односу на арапске режиме док је комбинацију протејске и меке моћи (додворавање) употребљавао у односу арапско становништво.

Завршно емпиријско поглавље је испитало обрасце моћи које Хезболах употребљава у својим односима са Израелом. Непријатељски односи са Јеврејском државом сежу до времена оснивања Хезболаха почетком осамдесетих година 20. века, када је Хезболах дефинисао Израел као свог непријатеља, а у годинама након тога Хезболах је изградио своју структуру, снагу, наратију и репутацију на овом ставу. Иако су се односи Хезболаха са Израелом трансформисали током времена, срж обрасца моћи остала је иста: комбинација протејске и тврде моћи резултирајући праксом моћи застрашивања. Међутим, како је Хезболахово заузимање моћи у Либану и његова структурална доминација у неким арапским земљама расла, тако је и Хезболах постајао предвидљивији у својим акцијама ослањајући се све више на моћ контроле.

Закључно (седмо) поглавље поново разматра и анализира налазе истраживања и разматра свеобухватне теоријске и практичне импликације ових налаза. Поред тога, ово поглавље процењује недостатке тезе и истражује потенцијалне правце за даља истраживања.

4. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Дисертација Бушре Цабер постигла је теоријске и емпиријске резултате који имају потенцијал да направе значајан научни допринос постојећој литератури. Најпре, она је створила нови аналитички оквир за разумевање моћи у међународним односима који комбинује две различите димензије моћи: димензију инструмената по којој се моћ дели на *тврду* (инструменти принуде) и *меку* (инструменти убеђивања) и димензију контекста по којој се моћ може поделити на *протејску* (неизвестан контекст) и *контролну* (ризичан контекст). Раније су ове концепције моћи које су развили Нај (тврда и мека моћ) Сајберт и Каценстин (контролна и протејска моћ) биле разматране одвојено. Међутим, она на иновативан, убедљив и систематичан начин показује како је ове концепције моћи могуће посматрати у оквиру једног аналитичког оквира. Другим речима, она полази од претпоставке да обрасци моћи у међународним односима могу бити разврстани у односу на ове две димензије, што је довело до четири обрасца моћи: *доминација, подстицање, застрашивање и додворавање*.

	Протејска	Контролна
Тврда	<i>Застрашивање (Eng. Intimidation)</i>	<i>Доминација (Eng. Domination)</i>
Мека	<i>Додворавање (Eng. Adulation)</i>	<i>Подстицање (Eng. Exhortation)</i>

Табела 1: Обрасци моћи према аналитичком оквиру Бушре Цабер

Осим овог аналитичког оквира, централни теоријски резултат дисертације јесте да је Хезболах користио протејску моћ као средство како би достигао моћ контроле као ултимативни циљ. То су донекле и постигли унутар Либана или деловима арапског света (нпр. у Сирији) али не и у односу на Израел. Иако рад убедљиво доказује да постоји ова хијерархизација употребе протејске и контролне моћи, која је приказана на случају Хезболаха, даља истраживања треба да покажу да ли је могуће извести генерализацију на остале ННДА али и на остале актере у међународним односима.

У емпиријском погледу, ова дисертација је илуструјући свој концептуални оквир на примеру Хезболаха као насилног недржавног актера, бацила ново светло не само на деловање овог актера већ и на међународну политику Блиског истока у ширем смислу. Концепт контролне/протејске моћи раније није био коришћен за анализу ННДА а његове примене на овај регион су и даље у зачетку. Њени емпиријски увиди су утемељени на одличном познавању не само литературе већ и медијских извора на арапском језику који су делимично прикупљени и архивским радом на Америчком универзитету у Бејруту.

Коначно, овај рад има потенцијал да помогне и у развоју практичних политика. Кроз боље разумевање образаца моћи које је користио Хезболах, доносиоци одлука који осмишљавају политике према ННДА у другим државама могу боље размотрити приоритете, средства и начине одговора на ову дестабилишућу безбедносну појаву. У условима неизвесности, државе на чијим територијама се јављају овакве организације могу размотрити такође употребу протејске моћи било да се она комбинује са меким (додворавање) или тврдим (заstraшивање) инструментима моћи.

5. Закључак

Комисија констатује да докторска дисертација Бушре Џабер испуњава све предвиђене формалне услове прописане процедуром. Дисертација је у великој мери урађена у складу са прихваћеном пријавом, мада је дошло до одређених одступања у складу са сугестијама које су изнете и у извештају о квалификованости кандидаткиње и подобности предложене теме за докторску дисертацију. Дисертација испуњава стандарде и ниво аргументације који се захтевају од научног рада.

Имајући у виду да је докторска дисертација ”Обрасци моћи насилних недржавних актера у региону Блиског Истока и Северне Африке: случај Хезболаха у Либану” кандидаткиње Бушре Џабер солидно постављена, са снажним теоријско-методолошким оквиром и квалитетном емпиријском анализом, Комисија сматра да је рад испунио све предуслове за јавну одбрану, и предлаже Наставно-научном већу Факултета политичких наука да прихвати Извештај и одобри јавну одбрану докторске дисертације.

Комисија

Проф. др Јелица Стефановић-Штамбук

Редовни професор

Универзитет у Београду – Факултет политичких наука

Проф. др Филип Ејдус

Ванредни професор

Универзитет у Београду – Факултет политичких наука

Проф. др Сениша Таталовић

Редовни професор

Универзитет у Загребу – Факултет политичких знаности

У Београду,

10. јун, 2024.

